

AVRUPA BİRLİĞİ İLE MÜZAKERELER ve GIDA GÜVENLİĞİ

Bilindiği üzere, Türkiye - Avrupa Birliği (AB) ilişkilerinin geçmişi yaklaşık kırk yıllık bir dönem kapsamaktadır. Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasının hemen ardından Topluluğa katılmak için başvuruda bulunmuş ve ilişkiler 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması çerçevesinde, zaman zaman kesintiye uğramakla birlikte günümüze kadar devam etmiştir. Bu süreçte Türkiye-AB ilişkileri açısından dönüm noktası olarak nitelendirilen birkaç husus vardır. Bunlardan bir tanesi, 1999 yılında Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye diğer aday ülkelerle eşit şartlarda adaylık statüsü verilmesine ilişkin karar olmuştur. Bu kararın ardından AB'ye üyelik yolundaki çalışmalar daha da yoğunlaşmıştır. Bunu takiben, Aralık 2002 tarihinde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesinde Türkiye açısından önemli bir karar daha alınmıştır. Bu karara göre, Aralık 2004 gerçekleştirilecek Avrupa Konseyinde, Komisyon tarafından hazırlanan bir rapor ve tavsiye esas alınarak, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiğine karar verilmesi durumunda, Avrupa Birliği'nin gecikmeksizin Türkiye ile katılım müzakerelerine başlanacağı bildirilmiştir.

Komisyon, Türkiye'ye ilişkin 2004 yılı İlerleme Raporu'nu ve bu belge ile birlikte Türkiye ile müzakerelerin başlamasına ilişkin karara esas teşkil edecek Tavsiye Raporu'nu 6 Ekim 2004 tarihinde yayımlamıştır.

2004 yılı İlerleme Raporu, 1998 yılından beri düzenli olarak yayımlanan yıllık ilerleme raporları ile aynı kapsama sahip olup, konu başlıkları bazında Türkiye'nin 2003 yılı Ağustos ayından itibaren kaydettiği gelişmeleri içermektedir. Sözkonusu raporda gıda güvenliğine ilişkin hususlar Malların Serbest Dolaşımı ve Tarım bölümlerinde ele alınmıştır. Bu kapsamda raporun Malların Serbest Dolaşımı başlığı altında gıda güvenliğine ilişkin olarak; fındıkta ve kuru incirde aşırı aflatoksin ve bazı meyve ve sebzelerdeki sülfid kontaminasyonun önlenmesi amacıyla katkılara ilişkin uygun önlemler alınması gerektiği, numune alma ve test prosedürlerinin standardizasyonu alanında hala ilave personel ve eğitim çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu, denetçiler için HACCP ve İyi İmalat Uygulaması ilkelerine ilişkin bazı eğitim kursları düzenlenmesine rağmen, hala denetim tekniklerine ilişkin ileri eğitimler gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, gıda mevzuatının AB müktesebatı ile uyumlaştırılması ve uygulanmasına yönelik çabalara devam edilmesi gerektiği, Gıda ve Yemler için Hızlı Alarm Sisteminin gerektiği şekilde izlenebilmesi için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın merkez teşkilatı ile il müdürlükleri arasında bir bilgisayar ağı yoluyla veri değişimi sağlanması ve yakın işbirliği olması gerektiği; işleme tesislerinin iyileştirilmesi, bu konudaki mevzuatın AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesi ve işlenmiş gıdaların analizlerinin gerektiği şekilde yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Gıda maddeleri için piyasaya çıkmadan önce onay verilmesine ilişkin mevcut uygulamaların ayrıştırılması gerektiği de bildirilmektedir.

Raporun tarım kısmında ise, bir üçüncü ülke olarak Türkiye'ye AB pazarına belirli hayvansal kökenli ürünleri ihraç etmesi için izin verilmesinden önce, Birlik gerekliliklerinin sağlanması gerektiği, bitkisel kökenli gıda maddelerinde pestisit kalıntılarının kontrolü için laboratuvar kapasitesi, gerek personel gerekse ekipman açısından geliştirilmiş olmasına karşın, analizlerin çok sınırlı sayıda aktif madde için yürütülmekte olduğu bildirilmektedir.

Hazırlayan:
E. Güher ÇELTEK,
Gıda Mühendisi-AB Uzmanı

Raporun değerlendirme kısmında ise, Türkiye'nin uyum sürecine devam etmesi ve müktesebatin uygulanmasına ilişkin temel gereklilikleri oluşturmak amacıyla gerekli idari kapasiteyi kurması gerekliliği vurgulanarak, gıda güvenliğine ilişkin uygulama ve özellikle numune alma ve analiz yöntemlerinin AB uygulamaları ile uyumlu hale getirilmesi ayrıca, bir risk analiz sistemi kurma yönünde girişimlerin başlatılması gerektiği ifade edilmektedir. Gıda işleme tesislerindeki teknik ve hijyen koşulları iyileştirilmesi ve yetkilerin, genellikle farklı Bakanlıklar veya Tarım ve Köyişleri Bakanlığının birimleri arasında paylaşılmasının, sorumlulukların belirsiz olmasına ve yetki çatışmalarına yol açtığı, dolayısıyla, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının, Bakanlık içerisinde yetkileri açıklığa kavuşturması ve reformları ve müktesebati uygulama kapasitesini güçlendirmesi gerektiği bildirilmektedir.

2004 yılı İlerleme Raporuna eşlik eden Komisyon Tavsiyesinde Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiği belirtilerek Türkiye ile belirli şartlar altında müzakerelere başlanabileceği bildirilmiştir. Buna paralel olarak, 17 Aralık 2004 tarihinde gerçekleştirilen Brüksel Avrupa Konseyi'nde de belirli şartların yerine getirilmesi koşuluyla 3 Ekim 2005 itibarıyla Türkiye ile müzakerelere başlanması kararı alınmıştır. Zirve sonuç bildirgesinde, uygun olması durumunda, kişilerin serbest dolaşımı, yapısal politikalar ya da tarım gibi alanlar için uzun geçiş dönemleri, derogasyonlar, özel düzenlemeler ya da kalıcı koruma hükümleri uygulanabileceği belirtilmektedir.

Türkiye'nin AB ile olan müzakereleri, daha önce diğer aday ülkelerle yürütülen müzakerelerde olduğu gibi, bir tarafta tüm Üye Devletlerin ve diğer bir tarafta ilgili aday ülkenin temsilcilerinin katılımıyla, kararların oybirliği gerektirdiği Hükümetlerarası Konferansta yürütülecek ve müzakere konuları, her biri özel bir politika alanını kapsayacak şekilde bir dizi başlığa bölünecektir. Türkiye'de tarım sektörünün hem ekonomik hem de sosyal yönden büyük önem taşıması ve bu konudaki AB mevzuatının kapsamlı olması sebebiyle, müzakerelere başlandığında tarımın, katılım öncesi sürecin en önemli konularından biri olması beklenmektedir. Süreçte hem Tarım hem de Malların Serbest Dolaşımı başlıkları altında yürütülecek olan gıda güvenliğine ilişkin müzakerelerin de Türkiye için zorlu geçeceği açıktır. Malların Serbest Dolaşımı başlığı altında gıda hijyeni ile gıda maddelerinin resmi kontrollerine ilişkin kurallar, paketleme, katkıları, aromalar, bulaşanlar, gıdalarla temas eden maddeler ve yeni gıdaların ruhsatlandırılmasına ilişkin kurallar yer almaktadır. Veterinerlik ve bitki sağlığı konuları ile hayvan beslenmesine ilişkin kurallar ise tarım başlığı altındadır.

Gıda güvenliği, 1 Mayıs 2004 itibarıyla Birliğe katılan yeni Üye Devletlerin katılım hazırlıklarında önem arz eden bir konu olmuştur. Kasım 2000 tarihinde yayımlanan Avrupa

Komisyonu'nun Genişleme Stratejisi Dokümanı'nda, gıda güvenliği alanında aday ülkelerin tüm gıda zincirine ilişkin mevzuatı iç mevzuata aktarmaları, uygulamaları ve kontrolleri gerçekleştirmeleri öngörülmüştür. Gıda güvenliği alanında katılım hazırlıklarının kapsamlı bir şekilde yürütülmesini sağlamak için Komisyon her aday ülkeden, süre gelen müzakereleri destekleyici şekilde, bir Gıda Güvenliği Stratejisi hazırlamasını talep etmiş ve hazırlanacak bu dokümanların, AB mevzuatının iç mevzuata aktarılması ve uygulanması ile gıda güvenliğinden sorumlu idari ve yürütme birimleri arasındaki koordinasyonun sağlanmasına ilişkin çerçeveyi belirlemesini istemiştir.

İstisnai durumlarda, müktesebatin uygulanması için açıkça belirlenmiş sınırlı bir zaman dilimi ve kapsam belirlenmesi ve buna eşlik eden bir plan bulunması halinde ülkelere geçiş önlemleri almasına izin verilebilmektedir. Bu geçiş önlemleri, Birliğin politika ve kurallarını değiştirici, Birlik kurallarının işleyişini bozucu ve rekabete ciddi şekilde zarar verici nitelikte olamamakta ve gıda güvenliği alanında, Birliğin mevcut gıda güvenliği seviyesini azaltıcı nitelikte hiçbir geçiş önlemi kabul edilmemektedir.

En son genişleme sürecindeki müzakerelerde pek çok aday ülke hayvansal orijinli gıda üreten işleme tesislerine ilişkin olarak geçiş dönemi talep etmiştir. Bu geçiş süresi taleplerinin değerlendirilebilmesi için, aday ülkelere mevcut durumu ortaya koymaları ve bu alanda tam uyum sağlanmasına ilişkin eylem planları hazırlamaları ve hangi geçiş önlemlerini öngördüklerini ortaya koymaları talep edilmiştir. Geçmişte bu alanda, işletmelerin fiziksel altyapılarına ilişkin geçiş dönemleri verilmiştir, ancak gıda hijyeni ve denetimlere ilişkin bir geçiş dönemi öngörülmüştür. Bu kapsamda, AB normlarına uygun olmayan gıda işletmelerinde üretilen ürünlerin ülke dışında satılmaması ve diğer ürünlerden ayrılacak şekilde etiketlenmesi geçiş dönemi için bir ön koşul olarak belirlenmiştir.

Aday ülkeler tarafından gıda güvenliği alanında kaydedilen ilerleme yakından izlenmektedir. Bu izlemeler sonucunda olumsuz bulgular elde edildiği takdirde geçici olarak kapatılan müzakerelere yeniden başlanacaktır. Bu kapsamda aday ülkelere gıda güvenliği müktesebati dahilinde bulunan tüm alanlarda plan ve sonuçları rapor etmeleri talep edilmektedir.

Sonuç olarak, gıda güvenliği konusu, aday ülkeler için katılım öncesi dönemde büyük zorlukların yer aldığı bir alandır ve gıda zincirinin tamamını kapsayacak şekilde mevzuatın tam olarak uyumlaştırılması, uygulanması ve kontrolü gerekmektedir. AB mevcut gıda güvenliği seviyesine olumsuz bir etki yapacak hiçbir uygulamayı kabul etmeyecektir. Bu sebeple Türkiye'yi önümüzdeki günlerde daha zorlu ve yoğun bir süreç bekleyecektir ve konuya ilişkin uyum ve müzakere stratejilerinin gecikmeksizin belirlenmesi gerekmektedir. ■